

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТРАНСПОРТУ

Кафедра «Економіка, організація та управління підприємством»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

**до практичних занять і самостійної роботи
з дисципліни**

«РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА»

Харків – 2012

Методичні вказівки розглянуто і рекомендовано до друку на засіданні кафедри “Економіка, організація і управління підприємством” 24 лютого 2011 р., протокол № 11.

Методичні вказівки призначені для студентів спеціальності 6.030504 «Економіка підприємства», 6.030509 «Облік та аудит» денної форми навчання.

Укладачі:

доценти Ю.Т. Боровик,
І.В. Токмакова

Рецензент

проф. О.Г. Дейнека

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять і самостійної роботи
з дисципліни

«РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА»

Відповідальний за випуск Токмакова І.В.

Редактор Еткало О.О.

Підписано до друку 23.03.11 р.

Формат паперу 60x84 1/16. Папір писальний.

Умовн.-друк.арк. 0,75. Тираж 50. Замовлення №

Видавець та виготовлювач Українська державна академія залізничного транспорту,
61050, Харків-50, майдан Фейербаха, 7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2874 від 12.06.2007 р.

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Факультет економіки транспорту

Кафедра економіки, організації і управління підприємством

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять і самостійної роботи з дисципліни
“Регіональна економіка” для студентів спеціальності 6.030504
«Економіка підприємства», 6.030509 «Облік та аудит»
денної форми навчання

Харків – 2012

Методичні вказівки розглянуто і рекомендовано до друку на засіданні кафедри “Економіка, організація і управління підприємством” 24 лютого 2011 р., протокол № 11.

Методичні вказівки призначені для студентів спеціальності 6.030504 «Економіка підприємства», 6.030509 «Облік та аудит» денної форми навчання.

Укладачі:

доценти Ю.Т. Боровик,
І.В. Токмакова

Рецензент

проф. О.Г. Дейнека

ЗМІСТ

Вступ	5
..	
Методичні вказівки та плани семінарських занять	7
МОДУЛЬ 1. Регіональна економіка.....	7
1 Теоретичні основи розміщення продуктивних сил та формування регіональної економіки	7
Тема 1. Предмет, методологія і завдання дисципліни «Регіональна економіка». Закономірності, принципи та фактори розміщення продуктивних сил.....	7
Тема 2. Україна у системі розподілу праці близького та далекого зарубіжжя. Мінерально-сировинна база	8
Тема 3. Розміщення населення та регіональні соціальні проблеми зайнятості в умовах ринкової економіки.....	9
2 Розміщення продуктивних сил України та держав близького зарубіжжя (СНД)	10
Тема 4. Розміщення галузей паливно-енергетичного комплексу	10
Тема 5. Розміщення галузей чорної та кольорової металургії	11
...	
Тема 6. Розміщення галузей хімічно-лісового комплексу	11
Тема 7. Розміщення галузей машинобудівного комплексу	12
Тема 8. Розміщення галузей промисловості будівельних матеріалів та капітального будівництва	13

Тема 9. Розміщення галузей товарів народного вжитку та сфери послуг	14
.....	
Тема 10. Розміщення галузей агропромислового комплексу	14
.....	
Тема 11. Розвиток та розміщення транспортного комплексу в Україні та у державах близького зарубіжжя ..	15
3 Територіальна організація народного господарства	16
Тема 12. Промислове та економічне районування	16
Тема 13. Управління регіональним розвитком	17
Тема 14. Розміщення продуктивних сил держав близького зарубіжжя	18
Тема 15 Зовнішні економічні зв'язки України	19
МОДУЛЬ 2.	19
Екологія.....	
Тема 16. Наукові засади раціонального природокористування	19
.....	
Тема 17. Економічний механізм природокористування та охорони навколишнього природного середовища ..	20
.....	
Тема 18. Світовий досвід і міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього середовища	20
Перелік питань дисципліни для самоконтролю	21
Список літератури	25
.....	

ВСТУП

Методичні вказівки призначені для закріплення теоретичних знань і практичних навичок студентів з дисципліни “Регіональна економіка”.

Мета дисципліни „Регіональна економіка” – формування знань щодо теоретичних і практичних засад територіальної організації продуктивних сил України, сучасного стану та напрямків регіонального розвитку економіки, а також екологічних знань, мислення та свідомості економістів.

Вивчивши курс, студенти повинні знати:

- теорії регіональної економіки і регіонального розвитку, наукові засади регіональної економічної політики;
- територіальну і галузеву структуру господарського комплексу України та її регіонів;
- державні стратегічні пріоритети регіональної економіки,

механізм впливу регіональної політики на діяльність суб'єктів господарювання у регіоні;

- особливості сучасних інтеграційних регіональних, міжрегіональних, міждержавних економічних процесів та інвестиційної політики регіонального розвитку;

- принципи раціонального й ефективного використання природних, науково-виробничих, трудових ресурсів регіонів країни;

- сучасні заходи раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища.

Вміти:

- на практиці використовувати методи вивчення економіки регіонів;

- оцінювати природні умови і природні ресурси з погляду їхнього господарського використання;

- економічно обґрунтовувати рішення щодо розвитку продуктивних сил регіонів;

- аналізувати виробничо-господарську діяльність на рівні регіонів, виявляти резерви підвищення ефективності та використання трудових, матеріально-технічних та фінансових ресурсів;

- характеризувати аспекти розміщення виробництва і транспорту з урахуванням спеціалізації праці в рамках СНД і країн далекого зарубіжжя;

- оцінювати екологічне навантаження території та надавати пропозиції й обґрунтовувати заходи щодо вирішення регіональних екологічних проблем.

На практичних та семінарських заняттях студенти повинні дати оцінку загальної стратегії щодо прогнозування розміщення продуктивних сил в умовах ринкових відносин, визначити міру інтеграційних зв'язків її із близьким та далеким зарубіжжям.

Мета цих методичних вказівок – зосередити студентів на головних питаннях курсу, навчити їх працювати з науковою літературою, статистичними даними, картографічним матеріалом та ін.

Практичні заняття займають 50 балів у заліковому кредиті.

Методичні вказівки складаються із змісту, вступу, основних тем, що розкривають зміст дисципліни, методичних вказівок і

списку літератури до кожної теми, а також питань для самоконтролю.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ТА ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

МОДУЛЬ 1 Регіональна економіка

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗМІЩЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ ТА ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

ТЕМА 1. Предмет, методологія і завдання дисципліни «Регіональна економіка». Закономірності, принципи та фактори розміщення продуктивних сил

Методичні вказівки. Засвоїти головні теоретичні положення нового курсу. Показати роль принципів розміщення

продуктивних сил щодо конкретного просторового розподілу виробництва.

План семінарського заняття

1 Роль вітчизняної та закордонної науки у розробленні теорії та методів регіональної економіки, розміщення продуктивних сил.

2 Розміщення продуктивних сил та проблеми міжнаціональних відносин.

3 Закономірності розміщення продуктивних сил.

4 Принципи розміщення продуктивних сил.

5 Фактори розміщення продуктивних сил.

6 Значення економічного фактора, раціонального використання природних ресурсів та інших умов при розміщенні продуктивних сил.

7 Значення транспортного фактора при регіональному розміщенні продуктивних сил.

8 Значення екологічного фактора при розміщенні продуктивних сил.

Література [1 - 8].

ТЕМА 2. Україна у системі розподілу праці близького та далекого зарубіжжя. Мінерально-сировинна база

Методичні вказівки. Особливу увагу слід звернути на галузеву структуру України, її роль та участь в інтегральних зв'язках із зарубіжними державами.

Доцільно також визначити роль природно-ресурсного потенціалу у формуванні галузевої й територіальної структури господарства.

Оцінюючи роль природних факторів, слід виходити з того, що географічне середовище є однією з постійних та необхідних умов матеріального життя суспільства, коморою промислової сировини, а також є природною базою сільського господарства та ін.

Слід також знати, що географічне середовище має істотний вплив на розвиток і територіальну організацію продуктивних сил. Але цей вплив здійснюється не безпосередньо, а через ряд ланок,

що знаходяться у межах виробничих відносин.

План семінарського заняття

1 Місце України у системі розподілу праці між державами близького зарубіжжя (країни СНД та колишні республіки СРСР).

2 Місце України в системі розподілу праці між країнами далекого зарубіжжя.

3 Методи аналізу природно-ресурсного потенціалу та економічна оцінка мінерально-сировинної бази України.

4 Розміщення паливно-енергетичних ресурсів України та СНД.

5 Розміщення рудної сировини в Україні та СНД.

6 Розміщення хімічної сировини та ресурсів промисловості будівельних матеріалів.

7 Економічна оцінка водних, ґрунтових, лісових та рекреаційних ресурсів України.

8 Вплив наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та радіоактивне забруднення території.

9 Питання збереження географічного середовища у процесі виробництва.

Література [1 - 9].

ТЕМА 3. Розміщення населення та регіональні соціальні проблеми зайнятості в умовах ринкової економіки

Методичні вказівки. Вивчення даної теми повинно сформувані самостійні наукові уявлення про головні структурні та географічні зрушення у складі населення України та суміжних країн близького зарубіжжя, його розселення та розміщення трудових ресурсів. Закріпити та поглибити поняття про етнічні процеси, конституційні закономірності національної, мовної, статевої, освітньої, релігійної, соціальної рівноправності громадян України. Показати зв'язок міжнародних відносин з розвитком економіки.

План семінарського заняття

1 Як проявляються основні риси густоти населення України та держав близького зарубіжжя? Які причини цього

явища?

2 Особливості територіальної організації населення України.

3 Основні риси географії міст та системи міст в Україні та державах близького зарубіжжя. Функціональні типи міст.

4 Особливості зайнятості населення.

5 Освітній рівень населення.

6 Природний та механічний рух населення України та близького зарубіжжя.

7 Регіональні аспекти розселення в Україні.

8 Сучасна демографічна ситуація.

9 Трудові ресурси України. Удосконалення територіальної мобільності трудових ресурсів.

10 Екологічні проблеми міст України.

Література [11, 15 - 18].

2 РОЗМІЩЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ УКРАЇНИ ТА ДЕРЖАВ БЛИЗЬКОГО ЗАРУБІЖЖЯ (СНД)

ТЕМА 4. Розміщення галузей паливно-енергетичного комплексу

Методичні вказівки. При вивченні паливно-енергетичного комплексу особливу увагу слід звернути на проблеми, які з'являються сьогодні у зв'язку з нерівномірним розміщенням паливних ресурсів (а в Україні в тому числі з дефіцитом багатьох з них).

Студент повинен знати головні тенденції у зміні структури паливного балансу країн близького зарубіжжя (суміжні держави Європи наприклад).

План семінарського заняття

1 Паливна промисловість як районоутворюючий фактор.

2 Нафтова та нафтопереробна промисловість України. Великі нафтопереробні та нафтодобувні регіони країн близького зарубіжжя, їх характеристика. Система нафтопроводів.

3 Розміщення газової промисловості України та країн близького зарубіжжя. Система газопроводів.

4 Розміщення вугільної промисловості України. Проблеми Донбасу.

5 Розміщення вугільної промисловості країн близького зарубіжжя (СНД).

6 Розміщення галузей видобування торфу, сланців.

7 Роль залізничного транспорту України та країн близького зарубіжжя у перевезенні вугілля та нафтового вантажу. Головні напрямки вантажопотоків.

8 Територіальні відмінності у виробництві та використанні електроенергії в Україні та у державах близького зарубіжжя.

9 Розміщення та характеристика ТЕЦ, ГЕС, АЕС.

10 Роль енергетики у формуванні промислових вузлів та територіально-промислових комплексів.

11 Вплив паливно-енергетичного комплексу на навколишнє природне середовище.

Література [8, 9, 11, 20 - 24].

ТЕМА 5. Розміщення галузей чорної та кольорової металургії

Методичні вказівки. Засвоїти особливості функціонування підприємств чорної металургії, з'ясувати, які фактори впливають на розміщення металургійних заводів. Показати роль металургійних комплексів у територіальній організації суспільного виробництва. Особливу увагу звернути на принципи розміщення виробництва кольорової металургії.

План семінарського заняття

1 Роль металургії у розвитку та розміщенні продуктивних сил та її значення у формуванні промислових центрів та районів.

2 Структура чорної металургії та зрушення в її розміщенні.

3 Характеристика сировинної бази чорної металургії України та держав близького зарубіжжя.

4 Принципи розміщення підприємств чорної металургії.

Типи металургійних підприємств.

5 Географія чорної металургії України та роль залізничного транспорту у функціонуванні підприємств.

6 Географія чорної металургії країн близького зарубіжжя та роль залізничного транспорту у розвитку галузі.

7 Сировинна база кольорової металургії України та країн близького зарубіжжя.

8 Принципи розташування підприємств кольорової металургії.

9 Вплив підприємств металургії на навколишнє природне середовище.

Література [11, 14, 21, 22, 25, 26].

ТЕМА 6. Розміщення галузей хімічно-лісового комплексу

Методичні вказівки. Виявити головні риси галузей та територіальні структури хімічної промисловості, а також особливості розміщення окремих її виробництв. При аналізі найважливіших районів брати за основу методи системного підходу та комплексної характеристики цих районів. Необхідно знати великі хімічні комбінати та комплекси. Усвідомити ступінь впливу хімічних виробництв на навколишнє середовище.

План семінарського заняття

1 Значення хімічної промисловості у розвитку національної економіки, у формуванні промислових комплексів.

2 Характеристика сировинної бази хімічної промисловості.

3 Особливості розміщення галузей хімії органічного синтезу в Україні та державах близького зарубіжжя.

4 Особливості розміщення галузей основної хімії в Україні та країнах близького зарубіжжя.

5 Вплив підприємств хімічної промисловості на навколишнє природне середовище.

6 Економічна оцінка лісових ресурсів України та країн близького зарубіжжя.

7 Розміщення галузей та виробництв лісової промисловості.

Характеристика лісопромислових комплексів Росії.

8 Раціональне використання і збереження лісів.

Література [11, 21 - 24].

ТЕМА 7. Розміщення галузей машинобудівного комплексу

Методичні вказівки. Необхідно підкреслити роль машинобудування у реконструкції економіки, а також у комплексному розвитку та розміщенні продуктивних сил. Вивчити форми організації машинобудування: спеціалізацію, концентрацію, кооперування, комбінування.

Уміти виявити особливості розміщення окремих галузей машинобудування, показати зв'язок машинобудування з іншими галузями народного господарства.

План семінарського заняття

1 Роль машинобудівного комплексу у народному господарстві.

2 Оцінка сучасного розміщення галузей машинобудування.

3 Форми організації машинобудування: спеціалізація, концентрація, кооперування, комбінування.

4 Розміщення галузей важкого машинобудування України та країн близького зарубіжжя.

5 Розміщення галузей загального машинобудування України та країн близького зарубіжжя.

6 Розміщення галузей середнього машинобудування України та країн близького зарубіжжя.

7 Географія ремонту машин та устаткування.

8 Характеристика найважливіших районів машинобудування.

9 Вплив машинобудівельних підприємств на навколишнє природне середовище

Література [11, 14, 21 - 23].

ТЕМА 8. Розміщення галузей промисловості будівельних матеріалів та капітального будівництва

Методичні вказівки. При вивченні теми слід виявити роль та значення галузей промисловості будівельних матеріалів та капітального будівництва, а також звернути увагу на принципи розміщення підприємств.

План семінарського заняття

1 Значення галузей промисловості будівельних матеріалів та капітального будівництва в економіці України.

2 Особливості розміщення цементної промисловості та галузі з виготовлення залізобетонних виробів та конструкцій в Україні.

3 Проблеми використання місцевої сировини, а також будівельних матеріалів, що супутньо добуваються із сировини та відходів промисловості.

4 Структура будівельного комплексу України та країн близького зарубіжжя.

5 Забруднення навколишнього середовища підприємствами будівельних матеріалів та капітального будівництва.

Література [11, 21, 22, 24].

ТЕМА 9. Розміщення галузей товарів народного вжитку та сфери послуг

Методичні вказівки. Виявити роль, значення та проблеми розміщення підприємств та об'єктів невиробничої сфери та її інфраструктури. Показати взаємозв'язок найбільш зручного розміщення об'єктів галузі, сфери її діяльності та населення окремих регіонів. Показати роль галузі у вирішенні проблеми насичення споживчого ринку.

План семінарського заняття

1 Легка промисловість та її структура.

2 Принципи та фактори територіальної організації підприємств легкої промисловості.

3 Розміщення галузей легкої промисловості в Україні та у країнах близького зарубіжжя.

- 4 Міжгалузеві зв'язки легкої промисловості. .
 - 5 Розташування об'єктів сфери послуг у міській та сільській місцевостях України та країн близького зарубіжжя.
- Література [22, 27 - 30].**

ТЕМА 10. Розміщення галузей агропромислового комплексу

Методичні вказівки. Необхідно показати значення агропромислового комплексу у стабільному забезпеченні України продовольчою та сільськогосподарською сировиною. Особливу увагу слід приділити обґрунтуванню розміщення сільськогосподарського виробництва, а також з'ясувати вплив природних та економічних факторів на це розміщення.

Крім того, необхідно знати розміщення окремих галузей сільського господарства та форми організації агропромислового комплексу.

План семінарського заняття

- 1 Сучасний стан сільського господарства та шляхи подальшого його розвитку.
 - 2 Розвиток агропромислового комплексу України, форми його організації.
 - 3 Вплив природних та економічних факторів на розвиток та розміщення сільського господарства.
 - 4 Роль зміцнення матеріально-технічної бази сільського господарства та проблеми його інтенсифікації.
 - 5 Проблеми інтенсифікації АПК України та перехід його до ринкової економіки.
 - 6 Розвиток та розміщення галузей хліборобства в Україні та у країнах близького зарубіжжя.
 - 7 Розвиток та розміщення галузей тваринництва в Україні та країнах близького зарубіжжя.
 - 8 Сучасні процеси агропромислової інтеграції. Головні типи територіальних та галузевих АПК.
 - 9 Проблеми охорони земельних ресурсів в Україні.
- Література [9, 11, 21, 31 - 33].**

ТЕМА 11. Розвиток та розміщення транспортного комплексу в Україні та у державах близького зарубіжжя

Методичні вказівки. Необхідно показати роль транспорту у формуванні та розвитку найбільш раціонального територіального розподілу праці, у спеціалізації та кооперуванні господарських зон України, а також держав близького зарубіжжя.

План семінарського заняття

1 Роль транспорту у розвитку та раціональному територіальному розподілі суспільної праці.

2 Економічні показники, що характеризують роботу транспорту.

3 Особливості розвитку та розміщення залізничного транспорту України та держав близького зарубіжжя.

4 Особливості розвитку та розміщення морського транспорту України та країн близького зарубіжжя.

5 Особливості розвитку та розміщення річкового транспорту України та країн близького зарубіжжя.

6 Особливості розвитку та розміщення автомобільного транспорту України та країн близького зарубіжжя.

7 Загальна характеристика та географія повітряного й трубопровідного транспорту України та країн близького зарубіжжя.

8 Загальна характеристика й напрямки перевезень вантажів та пасажирів по залізницях України:

- Донецька;
- Придніпровська;
- Південна;
- Південно-Західна;
- Львівська;
- Одеська.

9 Особливості формування єдиної транспортної мережі України.

10 Роль транспорту в удосконаленні міжнародних

транспортних економічних зв'язків.

11 Вплив транспорту на навколишнє природне середовище.
Література [4, 11, 19, 34 - 39].

3 ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА

ТЕМА 12. Промислове та економічне районування

Методичні вказівки. Особливу увагу слід приділити принциповому значенню районування як одного з методів галузевої та комплексної територіальної організації продуктивних сил. Ознайомитися з формами, типами та видами промислових та інтегральних економічних районів. Засвоїти головні підходи до галузевого та комплексного промислового районування. Знати спеціалізацію внутрішньоукраїнських економічних районів.

План семінарського заняття

1 Територіальний розподіл праці як основа формування спеціалізації районів.

2 НТР та її вплив на зміну територіальної структури економіки господарства (економічні райони, промислово-виробничі комплекси, промисловий район, сільськогосподарський район, агропромисловий комплекс, промисловий вузол, транспортний вузол, промисловий центр, промисловий пункт).

3 Основи районного планування промислових районів та вузлів.

4 Економічне районування України:

- Донецький економічний район (Донецька та Луганська області);

- Придніпровський економічний район (Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська області);

- Північно-Східний економічний район (Харківська, Сумська, Полтавська області);

- Центрально-Поліський економічний район (Київська, Чернігівська, Житомирська);

- Карпатський економічний район (Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька області);
 - Центрально-Український економічний район (Кіровоградська і Черкаська області);
 - Подільський економічний район (Вінницька, Тернопільська і Хмельницька області);
 - Західно-Поліський економічний район (Волинська і Рівненська області);
 - Причорноморський економічний район (Автономна Республіка Крим, Одеська, Херсонська, Миколаївська області).
- 5 Екологічні проблеми регіонів України.
Література [1, 2, 7, 8, 40 - 42].

ТЕМА 13. Управління регіональним розвитком

Методичні вказівки. Вивчення цієї теми треба починати з розкриття сутності, мети і завдання регіональної економічної політики. Слід проаналізувати основні відмінності між державною регіональною політикою як стратегією і тактикою держави щодо регіональних процесів і “внутрішньою” політикою самих регіонів.

Потрібно засвоїти принципи та інструменти державної регіональної економічної політики, основні підходи до стратегії економічного розвитку регіонів, методичні підходи до розроблення регіональних галузевих програм.

План семінарського заняття

1 Сутність, цілі та завдання державної регіональної політики.

2 Становлення нових форм регіонального розвитку в умовах формування ринку (спеціальні (вільні) економічні зони), регіональні науково-технічні парки, регіональні ринки, транскордонна співпраця.

3 Інвестиційна привабливість регіонів. Депресивні регіони.

4 Особливості формування конкурентоспроможності регіонів.

5 Моделі управління природокористуванням.

Література [43 - 49].

**ТЕМА 14. Розміщення продуктивних сил держав
близького зарубіжжя**

Методичні вказівки. Засвоїти типовий план характеристики зони, економічної зони держав близького зарубіжжя (СНД).

План семінарського заняття

- 1 Економіка Росії, її місце у міжнародному розподілі праці СНД.
- 2 Економіка республіки Білорусь та її місце у міждержавному розподілі праці країн СНД.
- 3 Економіка держав Прибалтики.
- 4 Економіка Казахстану та її місце у міжнародному розподілі праці країн СНД.
- 5 Економіка держав Середньоазіатського регіону.
- 6 Економіка держав Закавказького регіону.
- 7 Економіка Молдови.
- 8 Загальна характеристика Західної економічної зони СНД.
- 9 Загальна характеристика Східної економічної зони СНД.
- 10 Загальна характеристика Південно-Східної економічної зони СНД.

Література [50 - 52].

ТЕМА 15. Зовнішні економічні зв'язки України

Методичні вказівки. Визначити місце України та країн близького зарубіжжя у світовому розподілі праці. Виявити закономірності розвитку та удосконалення зовнішніх економічних зв'язків.

План семінарського заняття

- 1 Поняття про географічний розподіл праці.

- 2 Структура експорту та імпорту держав СНД.
- 3 Структура експорту та імпорту України.
- 4 Роль економіки України та держав близького зарубіжжя у розвитку міжнародного розподілу праці.
- 5 Роль транспортної мережі у зовнішніх економічних зв'язках.

Література [53 - 57].

МОДУЛЬ 2

Екологія

ТЕМА 16. Наукові засади раціонального природокористування

Методичні вказівки. Усвідомити сутність природокористування та його еколого-економічний зміст, знати наукові основи охорони навколишнього середовища.

План семінарського заняття

- 1 Особливості взаємодії суспільства і природи.
 - 2 Еколого-економічний зміст природокористування.
 - 3 Закономірності, принципи та напрямки раціонального природокористування.
 - 4 Екологічний моніторинг і система екологічної інформації
- Література [58 - 66].**

ТЕМА 17. Економічний механізм природокористування та охорони навколишнього природного середовища

Методичні вказівки. Знати еколого-економічні інструменти та особливості функціонування системи економічного регулювання природоохоронної діяльності в Україні.

План семінарського заняття

1 Принципи формування та механізм дії еколого-економічних інструментів.

2 Форми еколого-економічних інструментів.

3 Практика реалізації платного природокористування в Україні.

Література [67 - 73].

ТЕМА 18. Світовий досвід і міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього середовища

Методичні вказівки. Знати історію формування світового досвіду і міжнародного співробітництва у сфері охорони навколишнього природного середовища. Вивчити організації, країни, конвенції та інші правові сторони становлення міжнародного співробітництва у сфері охорони навколишнього природного середовища.

План семінарського заняття

1 Сутність та принципи сталого розвитку.

2 Співробітництво України з міжнародними організаціями системи ООН у галузі охорони навколишнього середовища.

3 Участь держави у регіональних природоохоронних заходах.

Література [74, 75].

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДИСЦИПЛІНИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1 Предмет, методологія і завдання дисципліни “Регіональна економіка”.

2 Теорії економічного розвитку регіонів.

3 Закономірності розміщення продуктивних сил.

4 Принципи розміщення продуктивних сил.

5 Фактори розміщення продуктивних сил.

6 Значення економічного фактора при розміщенні продуктивних сил.

7 Значення транспортного фактора у раціональному розміщенні продуктивних сил.

8 Природоресурсний потенціал України та його вплив на розміщення продуктивних сил.

- 9 Регіональні аспекти розселення в Україні.
- 10 Урбанізація населення та її значення в розміщенні продуктивних сил. Функціональні типи міст.
- 11 Сутність територіального поділу праці й основи економічного районування. Економічні райони в Україні.
- 12 Сутність та ефективність територіально-виробничих комплексів і промислових вузлів. Методи аналізу територіальної організації народного господарства.
- 13 Структура та взаємозв'язок економічного району (ЕР), територіально-виробничого комплексу (ТВК) та промислового вузла (ПВ).
- 14 Сутність, мета і завдання регіональної економічної політики.
- 15 Галузева структура народного господарства та методи галузевого економічного обґрунтування розміщення виробництва.
- 16 Місце України у системі розподілу праці країн близького й далекого зарубіжжя.
- 17 Інтеграція України у сучасну світогосподарську систему.
- 18 Особливості паливно-енергетичного балансу України. Розміщення галузей паливно-енергетичного комплексу.
- 19 Особливості розвитку та розміщення вугільної промисловості України та країн близького зарубіжжя. Перевезення вугілля залізницями.
- 20 Розміщення галузей нафтової та газової промисловості України та країн близького зарубіжжя. Роль транспорту у перевезеннях палива та сировини.
- 21 Роль металургії в розвитку та розміщенні продуктивних сил.
- 22 Типи металургійних підприємств.
- 23 Принципи розміщення підприємств кольорової металургії.
- 24 Сировинна база хімічної промисловості та особливості розміщення підприємств неорганічної хімії.
- 25 Розміщення підприємств основної хімії та лісопромислового комплексу.
- 26 Розміщення машинобудування України і перевезення готової продукції залізницями.

27 Розміщення галузей промисловості будівельних матеріалів та капітального будівництва. Перевезення сировини та готової продукції залізницями.

28 Розміщення галузей з виробництва товарів народного споживання. Структура, принципи, фактори розміщення та міжгалузеві зв'язки.

29 Розміщення агропромислового комплексу України і роль залізниць у перевезеннях агропродукції.

30 Основні типи територіальних та галузевих АПК України. Роль транспорту у функціонуванні АПК.

31 Принципи розвитку та розміщення харчової промисловості. Галузі сировинної та споживчої орієнтації.

32 Структура вантажообігу всіх видів транспорту України. Роль транспорту в розміщенні продуктивних сил та міжрайонних економічних зв'язків.

33 Роль та значення залізничного транспорту у перевезеннях пасажирів та вантажів в Україні. Головні напрямки перевезень.

34 Розміщення і характеристика залізниць України, їхня роль у транзитних вантажних перевезеннях СНД.

35 Розміщення і характеристика залізниць України, їхня роль у транзитних пасажирських перевезеннях СНД.

36 Значення залізниць України в міжнародному розподілі праці країн Європи.

37 Характеристика Південної залізниці.

38 Характеристика Південно-Західної залізниці.

39 Характеристика Донецької залізниці.

40 Характеристика Придніпровської залізниці.

41 Характеристика Одеської залізниці.

42 Характеристика Львівської залізниці.

43 Взаємодія залізничного транспорту України з іншими видами транспорту.

44 Характеристика водного транспорту України. Аналіз роботи портів.

45 Характеристика автомобільного транспорту України. Найбільші транспортні вузли.

46 Загальна характеристика повітряного та трубопровідного транспортів в Україні.

47 Роль залізниць України у перевезенні агропродукції.

- 48 Економіка Донецького району.
- 49 Економіка Придніпровського району.
- 50 Економіка Північно-Східного району.
- 51 Економіка Центрально-Поліського району.
- 52 Економіка Причорноморського району.
- 53 Економіка Карпатського району.
- 54 Економіка Центрально-Українського району.
- 55 Економіка Подільського району.
- 56 Економіка Західно-Поліського району.
- 57 Розміщення продуктивних сил Донецько-Придніпровського району.
- 58 Розміщення продуктивних сил Південного району.
- 59 Розміщення продуктивних сил Південно-Західного району.
- 60 Характеристика найважливіших районів машинобудування.
- 61 Стан використання природних ресурсів та екологічна ситуація в Україні.
- 62 Вплив паливно-енергетичного комплексу на навколишнє природне середовище.
- 63 Вплив підприємств вугільної галузі на навколишнє природне середовище.
- 64 Вплив підприємств електроенергетики на навколишнє природне середовище.
- 65 Вплив підприємств металургії на навколишнє природне середовище.
- 66 Вплив підприємств хімічної промисловості на навколишнє природне середовище.
- 67 Вплив машинобудівних підприємств на навколишнє природне середовище.
- 68 Вплив харчової промисловості на навколишнє природне середовище.
- 69 Економічна сутність природокористування, закономірності та принципи раціонального природокористування.
- 70 Екологічна ситуація в Україні та шляхи її вирішення.
- 71 Завдання екологічної політики.
- 72 Моделі управління природокористуванням.

- 73 Екологічне нормування та стандартизація. Показники оцінки якості навколишнього природного середовища.
- 74 Показники еколого-економічної ефективності.
- 75 Сутність екологічного збитку та методи його розрахунку.
- 76 Складові ефективності в природокористуванні.
- 77 Оцінка ефективності природоохоронних заходів.
- 78 Проблеми охорони земельних ресурсів в Україні.
- 79 Основні напрямки охорони водних ресурсів.
- 80 Раціональне використання і збереження лісів.
- 81 Проблеми охорони, раціонального використання та відновлення надр.
- 82 Проблеми забруднення атмосферного повітря в Україні та шляхи їх вирішення.
- 83 Взаємодія об'єктів залізничного транспорту з навколишнім природним середовищем.
- 84 Екологічні вимоги до об'єктів залізничного транспорту.
- 85 Вплив автомобільного транспорту на навколишнє природне середовище.
- 86 Робота морського і річкового транспорту та проблеми забруднення водних ресурсів.
- 87 Екологічна безпека при транспортуванні палива.
- 88 Екологічна безпека при транспортуванні сировини та продукції хімічної промисловості.
- 89 Заходи попередження забруднення атмосфери повітряним транспортом.
- 90 Міжнародне співробітництво у вирішенні екологічних проблем.

Список літератури

- 1 Изард, У. Методы регионального анализа: введение в науку о регионах [Текст] / У. Изард. – М.: Прогресс, 1966. – 660 с.
- 2 Имшуратов, Б.М. Региональные аспекты системы производительных сил [Текст] / Б.М. Имшуратов. – Новосибирск: Наука, 1979. – 233 с.
- 3 Іщук, С.І. Розміщення продуктивних сил і територіальна

організація виробництва [Текст]: навч. посібник / С.І. Ішук. – К.: Вид. Паливода А.В., 2003. – 260 с.

4 Коценко, І.Ф. Транспорт і його вивчення в курсі географії [Текст] / І.Ф. Коценко. – К.: Рад. школа, 1983. - 167 с.

5 Нижник, В.М. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка [Текст]: навч. посібник / В.М. Нижник. – Хмельницький: ХНУ, 2006. – 321 с.

6 Региональный географический прогноз [Текст] / под ред. Т.В. Звонковой, Ю.Т. Саушкина, Е.Д. Смирновой. – М.: Изд-во МГУ, 1977. – 217 с.

7 Саушкин, Ю.Т. Экономическая география: теория, методы, практика [Текст] / Ю.Т. Саушкин. – М.: Мысль, 1973. – 519 с.

8 Территориальная структура производительных комплексов [Текст] / под ред. М.М. Паламарчука. – К.: Наук. думка, 1981. – 309 с.

9 Географія Української РСР [Текст] / за ред. М.Д. Пістуна, Е.Й. Шиповіча. – К.: Вищ. шк., 1982. – 303 с.

10 Заповедники Украины и Молдавии [Текст] / под ред. В.Е. Соколова, Е.Е. Сыроечковского. – М.: Мысль, 1987. – 271 с.

11 Заставний, Ф.Д. Географія України [Текст] / Ф.Д. Заставний. – Львів: Світ, 1994. – 360 с.

12 Некрасов, Н.Н. Региональная экономика. Теория, проблемы, методы [Текст] / Н.Н. Некрасов. – М.: Экономика, 1978. – 343 с.

13 Минц, А.А. Экономическая оценка природных ресурсов [Текст] / А.А. Минц. – М.: Мысль, 1972. – 317 с.

14 Экономическая география СССР [Текст] / под ред. А.Д. Данилова [и др.]; [Данилов А.Д., Алисов Н.В., Кистанов В.В. и др.]. – М.: Высш. шк., 1983. – 504 с.

15 Демографічна ситуація. Ринок праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

16 Ковалев, С.А. География населения СССР [Текст] / С.А. Ковалев, Н.Я. Ковальская. – М.: Изд-во МГУ, 1980. – 218 с.

17 Ковтун, В.В. Города Украины [Текст] / В.В. Ковтун, А.В. Степаненко. – К.: Вищ. шк., 1990. – 279 с.

18 Население мира. Демографический справочник [Текст]. – М.: Мысль, 1985. – 386 с.

- 19 География путей сообщения [Текст] / под ред. Н.Н. Казанского. – М.: Транспорт, 1987. – 224 с.
- 20 Маляренко, В.А. Паливно-енергетичний комплекс України на порозі третього тисячоліття [Текст] / В.А. Маляренко. – К.: Знання, 2006. – 400 с.
- 21 Розміщення продуктивних сил України: [Текст]: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / С.І. Дорогунцов, Ю.І. Пітюренко, Я. Б. Олійник [та ін.]. – К.: КНЕУ, 2000. – 364 с.
- 22 Хрущев, А.Т. География промышленности СССР [Текст] / А.Т. Хрущев. – М.: Мысль, 1979. – 402 с.
- 23 Экономическая география СССР. Районная часть [Текст] / под ред. Н.Д. Пистуна. – К.: Высш. шк., 1984. – 340 с.
- 24 Экономическая и социальная география СССР [Текст] / под ред. В.Я. Рома. – М.: Просвещение, 1986. – Т.1. – 337 с.
- 25 Экономическая география СССР [Текст] / под ред. А.Т. Хрущева и И.В. Никольской. – М.: Изд-во МГУ, 1985. – Ч.1. – 296 с.
- 26 Шапран, В. Металургічний сектор України: тенденції розвитку [Текст] / В. Шапран // Ринок цінних паперів. – 2006. – №18 (321). – С. 70-74.
- 27 Кочерга, А.И. Сфера обслуживания населения [Текст] / А.И. Кочерга. – М.: Мысль, 1979. – 336 с.
- 28 Соціально-економічне становище України за січень 2011 року: повідомлення Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
- 29 Хорев, Б.С. Территориальная организация общества [Текст] / Б.С. Хорев. – М.: Мысль, 1982. – 351 с.
- 30 Хорев, Б.С. Региональная политика в СССР [Текст] / Б.С. Хорев. – М.: Мысль, 1981. – 283 с.
- 31 Крючков, В.Г. Территориальная организация сельского хозяйства [Текст] / В.Г. Крючков. – М.: Мысль, 1978. – 291 с.
- 32 Ракитников, А.Н. География сельского хозяйства [Текст] / А.Н. Ракитников. – М.: Мысль, 1970. – 287 с.
- 33 Розміщення і зональна спеціалізація сільського господарства Української РСР [Текст] / за ред. П.Г. Дубінова, І.І. Жадана, М.Й. Щура. – К.: Урожай, 1979. – 292 с.
- 34 Аксенов, И.Я. Единая транспортная система: [Текст] учеб. для вузов. / И.Я. Аксенов. – М.: Высш. шк., 1991. – 383 с.

35 География морских путей [Текст] / под ред. Г.Л. Надточий. – М.: Транспорт, 1972. – 327 с.

36 Зотов, Д.К. Проблемы развития транспорта СССР [Текст] / Д.К. Зотов, С.С. Ушаков. – М.: Транспорт, 1990. – 304 с.

37 Кірпа, Г.М. Інтеграція залізничного транспорту України у європейську транспортну систему [Текст] / Г.М. Кірпа. – Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту залізн. трансп. ім. акад. В.Лазаряна, 2003. – 267 с.

38 Никольский, И.В. География транспорта СССР [Текст] / И.В. Никольский. – М.: МГУ, 1978. – 285 с.

39 Экономическая география транспорта [Текст]: учеб. для вузов / под ред. Н.Н. Казанского. – М.: Транспорт, 1991. – 279 с.

40 Регионы Украины: поиск стратегий оптимального развития [Текст] / под ред. А.П. Голикова. – Харьков, 1994. – 314 с.

41 Регіони України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

42 Тарангул, Л.Л. Розміщення продуктивних сил [Текст]: посібник / Л.Л.Тарангул, І.О. Горленко, Г.І. Євтушенко. - К., 2000. - 264 с.

43 Закон України „Про Державну програму економічного і соціального розвитку України на 2010 рік" від 20 трав. 2010 р. №2278-VI // Офіційний вісник України. - 2010. - № 49. - Ст. 160.

44 Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року [Текст]: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001 // Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України: Зібрання законодавства України. – 2006. – № 36. – С. 5-87.

45 Данилишин, Б.М. Соціально-економічні проблеми розвитку регіонів: методологія і практика [Текст] / Б.М. Данилишин, Л.Г Чернюк, М.І. Фащевський. – Черкаси, 2006. – 315 с.

46 Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети [Текст]: монографія / за ред. З.С. Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 767 с.

47 Долішній, М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети [Текст] / М.І. Долішній. - К.: Наук. думка, 2006. - 511 с.

48 Топчієв, О.Г. Регіональний розвиток України і

становлення державної регіональної політики [Текст]: навч.-метод. посібник / О.Г. Топчієв, Т.М. Безверхнюк, З.В. Тітенко. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2005. – 224 с.

49 Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2001 рр. [Текст]: послання президента України до ВРУ// Урядовий кур'єр. – 2002. - № 100. – С. 8

50 Белоусов, И.И. Основы учения об экономическом районировании [Текст] / И.И. Белоусов. – М.: МГУ, 1976. – 320 с.

51 Географический энциклопедический словарь: Географические названия [Текст] / гл. ред. А.Ф. Трешников. – М.: Сов. энцикл., 1983. – 528 с.

52 Единая транспортная система [Текст]: учеб. для вузов / И.Я. Аксенов. – М.: Высш. шк., 1991. – 383 с.

53 Арзуманов, Г.А. У карты мирового океана [Текст] / Г.А. Арзуманов, Т.К. Белашенко, Г.Н. Грачников [и др.]. – М.: Воениздат, 1980. – 461 с.

54 Внешняя торговля СССР в 1989 году. Стат. сборник. – М.: Финансы и статистика, 1990. – 278 с.

55 Макогон, Ю. Зовнішні економічні зв'язки України та Росії: інвестиційно-екологічний аспект [Текст] / Ю. Макогон, Г. Черниченко, О. Смірнов // Економіка України. – 2001. – № 4. - С. 78–83.

56 Новицький, В.Є. Міжнародна економічна діяльність України [Текст]: підручник / В.Є. Новицький. – К.: КНЕУ, 2003. – 948 с.

57 Экономика и внешнеэкономические связи СССР [Текст]: справочник / под ред. И.Н. Устинова. – М.: Междунар. отношения, 1989. – 480 с.

58 Про екологічний аудит [Текст]: закон України від 24 червня 2004 р. № 1862-1У // Причорноморський екол. бюл. – 2005. - №1. – С.65-72.

59 Анучин, В.А. Основы природопользования [Текст] / В.А. Анучин. – М.: Мысль, 1978. – 252 с.

60 Білявський, Г.О. Основи екологічних знань [Текст]: підручник / Г.О. Білявський, Р.С. Фурдуй. – К.: Либідь, 1997. – 288 с.

61 Долина, Л.Ф. Стандартизація та метрологія у сфері

охорони довкілля [Текст]: Ч1. Основи стандартизації та метрології /Л.Ф. Долина. – Дніпропетровськ: Континент, 2004. – 187 с.

62 Лазор, О. Эколого-экономические подходы к реализации экологической политики [Текст] /О. Лазор , Л. Загвойская // Экономика Украины. - 2002. – №12. - С.74-79.

63 Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку [Текст] / за ред. Ф.О. Доннел, В.Я. Шевчук. – К.: ПРООН, 2007. – 184 с.

64 Окружающая среда [Текст]: энциклопедический словарь-справочник. – М.: Прогресс, 1993. – 640 с.

65 Основы экологии и природопользования [Текст]: учеб. пособие / В.Л. Дикань, А.Г. Дейнека, Л.А. Позднякова [и др.]. – Харьков: ООО «Олант», 2002. – 382 с.

66 Экономика природопользования [Текст] / под ред. Л. Хенса, Л. Мельника, Э. Буна. – К.: Наук. думка, 1998. – 481 с.

67 Нестеров, П.М. Экономика природопользования и рынок [Текст] / П.М. Нестеров, А.П. Нестеров. – М.: Закон и право: ЮНИТИ, 1997. – 414 с.

68 Реймерс, Н.Ф. Природопользование [Текст]: словарь-справочник / Н.Ф. Реймерс. – М.: Прогресс, 1993. – 640 с.

69 Хачатуров, Т.С. Экономика природопользования [Текст] / Т.С. Хачатуров. – М.: Экономика, 1991. – 374 с.

70 Сахаев, В.Г. Экономика природопользования и охрана окружающей среды [Текст] / В.Г. Сахаев, В.В. Щербицкий. – К.: Вищ. шк., 1987. – 263 с.

71 Мищенко, В. Финансирование природоохранной сферы (есть ли критерий достаточности?) [Текст] / В. Мищенко // Экономика Украины. – 2008. - №8. – С. 46-55.

72 Довкілля України [Текст]: стат. зб. / Держ. ком. статистики України. – К.: Держкомстат України, 2007. – 240 с.

73 Веклич, О.О. Економічний механізм екологічного регулювання в Україні [Текст] / О.О. Веклич. – К.: Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів, 2003. – 88 с.

74 Программа действий. “Повестка дня на 21 век” и другие документы конференции в Рио-де-Жанейро в популярном

изложении [Текст]. – Женева: Центр, 1993. – 356 с.

75 Міністерство екології та природних ресурсів. Міжнародна діяльність в сфері охорони природи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/content/category/192>.